

Vello-Flex magnet-madrasser

Läkaren säger att "magnetfält har god verkan på smärtor och obehag i muskler eller leder" (<http://magnetmadrass.se/lakaren-sager/>). Underförstått gäller påståendet produkterna i sortimentet Vello-Flex, dvs magnetmadrasser, magnetkuddar och magnetskosulor. På marknaden finns sedan många år ett stort antal magnetiska produkter av olika fabrikat som sägs ha gynnsamma effekter. Produkterna innehåller så gott som alltid permanentmagneter, dvs statiska magnetfält.

Under århundradenas lopp har magnetismen ansetts ha en rad goda effekter på människans hälsotillstånd och har påståtts motverka ett stort antal sjukdomar och symptom. Populariteten har kommit och gått i vågor men inga systematiska vetenskapliga studier har kunna bekräfta att permanentmagneter skulle kunna vara bra för behandling av specifika symptom eller sjukdomar, åtminstone inte tillräckligt bra för att det ska vara meningsfullt att införliva metoden i den evidensbaserade sjukvården.

En av de mer tragikomiska varianterna var den animala magnetismen som lanserades av läkaren Franz Mesmer i slutet av 1700-talet, efter honom även kallad mesmerism. Metoden undersöktes omsorgsfullt av en kommission ledd av Benjamin Franklin som i sin rapport 1784 drog slutsatsen att hela konceptet kunde förkastas som vad vi idag skulle kalla placeboeffekt.

Marknadsföringen av Vello-Flex hänvisar till en metastudie omfattande flera olika typer av magnetterapi. Av de 15 analyserade originalstudierna fann 11 påtaglig smärlindring (Eccles, 2005). Studierna gällde emellertid en rad olika smärttillstånd och det är tveksamt om dessa verkligen kan grupperas ihop till en metaanalys. Endast en av studierna, som gällde fibromyalgi, använde magnetmadrass och den gav signifikant effekt för smärtintensitet efter sex månader, men andra undersökta smärtparametrar var inte signifikanta (Alfano et al., 2001). De få studier som gällde magnetskosulor gav blandade resultat.

Ett stort problem vid denna typ av studier är att det är svårt att utföra blindstudier eftersom försökspersonerna så lätt kan avgöra om de ingår i behandlingsgruppen eller placebogruppen om de bär metallföremål i form av smycken eller annat. Dessutom var båda studierna som citeras ovan publicerade i en alternativmedicinsk tidskrift med tvivelaktig vetenskaplig stringens. Om resultaten hade varit mer välgrundade borde de ha kunnat publiceras i en tidskrift med mer allmänmedicinsk inriktning eller en specialtidskrift om smärta.

En välgjord studie av magnetband mot smärta på grund av osteoartrit i knä eller höft har publicerats i den ansedda tidskriften British Medical Journal. Forskarna drog slutsatsen att det inte gick att säga om den effekten som kunde observeras var specifik, dvs om den uppkom tack vare magnetbanden, eller om den berodde på placebo (Harlow, 2004).

Ytterligare en komplikation med magnetkonceptet är att det inte finns några rimliga skäl att anta att permanentmagneter skulle kunna ha smärtlindrande effekt, särskilt inte när det gäller fundamentalt olika smärttillstånd som exempelvis migrän, ryggskott, osteoartrit och fibromyalgi. Visserligen skulle dessa kunna ha någon gemensam mekanism, men ingen hypotes har ännu formulerats hur den i så fall skulle kunna påverkas med magneter. Om en sådan mekanism kan identifieras återstår att utröna hur kraftiga magneter som behöver användas, hur ofta behandlingen behöver upprepas, hur lång varje behandlingssession behöver vara och under hur lång tid behandling kan behöva pågå. Om en behandling visar

sig ha tydlig effekt uppkommer förstås behovet att tillförsäkra säker behandling genom att undersöka om biverkningar kan uppkomma.

Den läkare som citeras i marknadsföringen av Vello-Flex heter Carsten Hansen och hans namn i kombination med ordet magnet finns på ett stort antal webbsidor som propagerar för magnetbehandlingar. På danska webbsidor finns en läkare vid namn Carsten Vagn-Hansen som också propagerar för användning av magneter, troligen är det samma person (<http://radiodoktoren.dk/radiodoktoren/about>). I så fall är han född 1938, är inte forskarutbildad och har inte publicerat en enda vetenskaplig studie på magneter. Carsten Vagn-Hansen har visserligen varit både TV-doktor och radiodoktor i ett stort antal program vilket skulle kunna tyda på viss folkbildande förmåga, men han har också flera webbsidor som diskuterar magnetfälts effekter på människokroppen på ett överdrivet och onyanserat sätt. Sidorna innehåller i stort sett inga referenser till vetenskapliga studier. Han varnar också för strålning från mobiltelefoner och hävdar att mikrovågor kan skada DNA vilket är en fysikalisk omöjlighet.

Vagn-Hansen är skribent i tidningen Eqology Magazine som finns som gratis webbtidning utgiven av det börsnoterade företaget Eqology som bedriver direktförsäljning av hälsoprodukter. Eqology propagerar på sina webbsidor för alternativmedicin, exempelvis de grovt pseudovetenskapliga behandlingsmetoderna homeopati och blodgruppsdiäten liksom flera andra ovetenskapliga metoder som koppning, akupressur och zonterapi. Att Vagn-Hansen är skribent i denna tidskrift präglad av pseudovetenskaplig alternativmedicin och själv förespråkar tvivelaktiga metoder som akupressur gör att hans omdöme måste ifrågasättas.

Vello-Flexprodukterna säljs av Nature Invest i Esperyd AB med postadress Nässjö. Företaget registrerades 2005 och verksamhetsområdet beskrivs som partihandel med medicinsk utrustning och apoteksvaror. Företagets VD heter Jakob Gustaf Johansson (f 1986) med postadress Göteborg och han har befattningar i fyra bolag. En undran som infinner sig är i vilken mån Johansson är medveten om att magnetprodukterna säljs med pseudovetenskapliga argument och utan dokumentation som styrker de påstådda effekterna, således falsk marknadsföring.

Sammantaget saknas vetenskapligt stöd för smärtlindrande effekt av permanentmagneter, det saknas vetenskapliga skäl att anta att permanentmagneter kan ha smärtlindrande effekt, och den läkare som citeras i marknadsföringen kan inte betraktas som auktoritet på smärtbehandling utan omhuldar tvärtom en rad tveksamma eller pseudovetenskapliga metoder.

Det finns prejudikat i form av förbud från Konsumentombudsmannen att marknadsföra magnetprodukter med påståenden om bot eller lindring av sjukdomar (<http://www.konsumentverket.se/Lagar--regler/Rattsarenden/Forelagganden/2013/MagnetHealth-Sweden-AB/>; <http://www.konsumentverket.se/Lagar--regler/Rattsarenden/Forelagganden/2013/Mats-Okvist-med-enskild-firma-M-O-Dog-Adventures/>) med vitesförelägganden på 500 000 kronor respektive 250 000 kronor. Marknadsföringen av Vello-Flex har pågått under lång tid. När kommer böter att kunna utdömas direkt för sådan felaktig marknadsföring?

Dan Larhammar

Professor i molekylär cellbiologi vid Inst f neurovetenskap, enheten f farmakologi, Uppsala universitet

Styrelseledamot i föreningen Vetenskap och Folkbildning